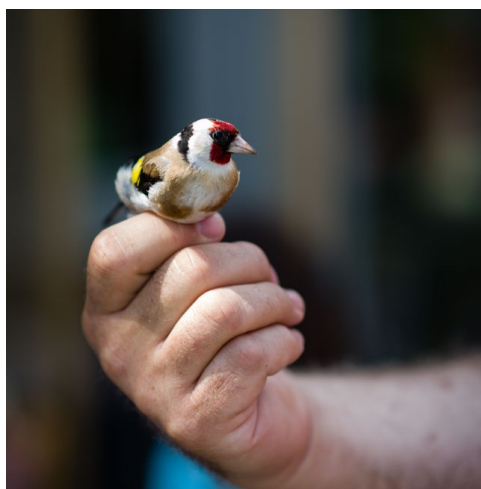

DOKUMENTATION FRÅN BIOSFÄRDAGEN 2013

Bioblitz vid Naturum Vänerskärgrården—Victoriahuset

Rapport 2013:1

BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE
Anna Örnefeldt, Vänermuseet 2013

Aktiviteten genomfördes i projekt Bioblitz

Projektledare: Ove Ringsby, Biosfärkontoret

Författare: Anna Örnefeldt, Vänermuseet

Layout: Johanna Olsson, Biosfärkontoret

Foto: Isabel Ringsby och Ove Ringsby

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING.....	4
SAMMANFATTNING.....	4
BAKGRUND.....	5
SYFTE.....	5
PROJEKTETS GENOMFÖRANDE.....	6
Projektgrupp.....	6
Omlokalisering.....	6
Bioblitzdagen.....	7
Medverkande.....	8
RESULTAT.....	10
Deltagare.....	10
Insamlade arter.....	10
REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER	12

INLEDNING

På den nationella biosfärsdagen, den 2:a juni 2013, genomfördes en Bioblitz vid Naturum Vänerskärgården – Victoriahuset på Kållandsö utanför Lidköping. En bioblitz är en artinventering som genomförs under 24 timmar där experter inom olika sakområden inventerar och dokumenterar alla arter som hittas inom ett avgränsat område. Artinventeringen sker tillsammans med intresserad allmänhet och syftar till att uppmärksamma biologisk mångfald för allmänheten samtidigt som kunskapsunderlaget inom ämnet utökas. Bioblitzten arrangerades huvudsakligen av Biosfärsområdet Vänerskärgården Kinnekulle som stöttades av ett flertal medarrangerande organisationer.

SAMMANFATTNING

Bioblitzten besöktes av ca 600 personer vilket var det förväntade antalet. Sammansättningen av besökare var blandad både med avseende på både ålder och bakgrundskunskaper. Detta gav goda förutsättningar för att uppnå Bioblitzens mål om att sprida kunskap till en bred allmänhet.

Ca 200 arter inventerades och dokumenterades i artportalen. Bland dessa återfanns de mest uppseendeväckande fynden bland insekter, kärlväxter och lavar. 14 nationella och lokala artexperter genomförde inventeringar och delade med sig av sina kunskaper. Därutöver medverkade även andra deltagare med stora kunskaper inom området biologisk mångfald. Dessa genomförde bland annat guidningar, föredrag och demonstrationer. Artportalens informationsunderlag utökades genom projektet och för vissa av de insamlade arterna var det särskilt fördelaktigt att kunskapsunderlaget byggdes på. Bioblitzten genererade en bättre kunskap om artsammansättningarna kring de populära besöksmålen Läckö slott och Naturum, som förhoppningsvis kan förmedlas vidare till allmänheten under en lång tid framöver.

BAKGRUND

Biologisk mångfald definieras som diversitet av habitat, arter och genetiska förutsättningar (Centrum för biologisk mångfald, CBM, 2013). Den biologiska mångfalden utgörs med andra ord av floran, faunan och landskapen omkring oss. Situationen för den biologiska mångfalden är kritisk både i Sverige och internationellt varför åtgärder är nödvändiga. Bevarande och hållbart nyttjande av biologisk mångfald är en förutsättning för att uppnå de flesta av våra 16 nationella miljömål. De miljömål som främst berörs av projektet är "Levande sjöar och vattendrag" och "Ett rikt växt- och djurliv". Dessa bedöms, av Naturvårdsverket, inte uppnås till år 2020 (Naturvårdsverket, 2013).

Det finns därför starka skäl att verka för att främja en ökad förståelse och insikt om betydelsen av fungerande ekosystem. Bioblitz är en metod för att inventera artbestånd och skapa engagemang för biologisk mångfald på ett spektakulärt populärvetenskapligt sätt. Konceptet är sedan tidigare känt i Kanada, USA och England. I korthet innebär det att specialister och forskare på olika organismgrupper bjuds in för att under en dag inventera ett specificerat område tillsammans med intresserade människor från bygden, länet och landet. I Sverige genomfördes en Bioblitz för första gången i augusti år 2012, i Röttle by i Jönköping. Metoden har nått stort genomslag i England och USA och betraktas som ett bra sätt att bedriva folkbildning.

Den 2 juni är nationell biosfärdag och eftersom Biosfärsområdet Vänerskärgråden Kinnekulle var projektets huvudarrangör förlades Bioblitz till det datumet.

SYFTE

Syftet är framförallt att öka intresset för biologisk mångfald och visa upp myllret av liv för en bred allmänhet. Bioblitz syftar även till att synliggöra begreppet biologisk mångfald och ge det en populär och annorlunda presentation. Som en positiv bieffekt genererar projektet kunskap som går att använda för exempelvis miljöbevakning, utvecklad miljökommunikation och utvecklad turistverksamhet.

PROJEKTETS GENOMFÖRANDE

Projektgrupp

Projektet började planeras i oktober år 2012 och arbetet intensifierades närmare arrangemangets genomförande. Ove Ringsby från Biosfärsområdet Vänerskärgården Kinnekulle var projektledare och medarrangerande organisationer har alla bidragit med arbetskraft till projektet. Från och med den 24 april anställdes Anna Örnefeldt från Vänermuseet för att arbeta med projektets praktiska frågor. Följande organisationer bidrog med arbetskraft:

1. Naturskyddsföreningen Lidköping,
2. Vänermuseet,
3. Naturum Vänerskärgården – Victoriahuset,
4. Destinationsbolaget Läckö Kinnekulle,
5. Stiftelsen Läckö slott,
6. Göteborgs Universitet,
7. Lidköpings fågelklubb,
8. Biodlarna Lidköping,
9. Studieförbundet,
10. SLU artdatabanken,
11. Västarvet/Göteborgs Naturhistoriska Museum.

Projektet genomfördes med stöd av Länsstyrelsen Västra Götalands Län genom Lokala Naturvårdssatsningen, LONA. Under arbetets gång har ett flertal personer deltagit men under projektets mest intensiva period bestod arbetsgruppen av Ove Ringsby (Biosfärsområdet), Kent Boström (Naturskyddsföreningen), Anna Örnefeldt (Vänermuseet), Sofia Wennberg (Naturum och Vänermuseet), Eva Gustavsson (Vänermuseet) och Susanna Lundgren (Studieförbundet).

Omlokalisering

Inledningsvis planerades projektet genomföras i Lidköpings stadsträdgård med tillhörande strandbankar längs ån Lidan som flyter genom staden. Syftet var att belysa biologisk mångfald i bebyggda, stadsnära miljöer. Platsen ändrades dock till nyinvigda Naturum Vänerskärgården – Victoriahuset efter att projektet beviljats mindre ekonomiska medel än vad som varit förhoppningen. Naturum invigdes under stor medial uppmärksamhet den 2:a och 4:e maj samma år vilket har genererat stora mängder nyfikna besökare. Bioblitzten bedömdes kunna berika kunskapen om markerna kring Naturum, dit många kommer för att ta del av den biologiska mångfalden, samtidigt som den uppmärksammade byggnaden och närheten till Läckö Slott kunde locka besökare som annars inte besöker naturevenemang.

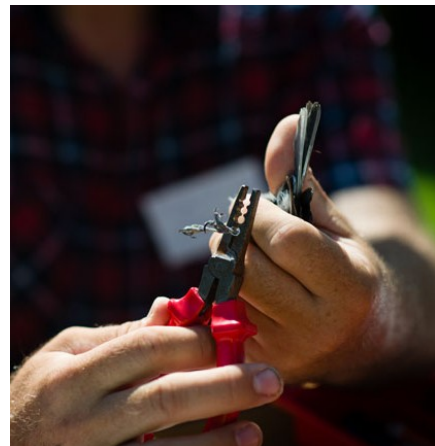

Foto: Nils Axelsson/Skaraborgsbild

Bioblitzdagen

Dagen inleddes klockan 8 på morgonen, söndagen den 2:a juni, med en fågelvandring. Huvuddelen av aktiviteterna hade sedan koncentrerats till att äga rum mellan kl.10-16. Detta beräknades vara den tid då flest är intresserade av att besöka arrangemanget vilket också visade sig stämma.

Under 6 timmar genomfördes artinventeringar av mossar och lavar, reptiler, småkryp på land och i vatten, fåglar och kärlväxter. Observationerna rapporterades in till stationär personal i Naturum som förde in data i excel-dokument för senare rapportering i Artdatabanken. Då Artdatabanken genomgick en omstrukturering vid tillfället för bioblitzten bedömdes detta vara det säkraste sättet att rapportera. Inventeringarna skedde i form av fria vandringar och håvningar tillsammans med de deltagande experterna, guidade vandringar med experter och infångande av fåglar med hjälp av nät, för ringmärkning och inventering.

Ringmärkning av fågel

Inventeringarna genomfördes av följande områdesexperter:

Från SLU

- Artur Larsson, skog & steklar
- Jonas Sandström, tvåvingar, spindlar m.fl. landlevande småkryp
- Anders Jacobsson, kärlväxter
- Björn Averhed, vattenlevande småkryp, limnologi

Från Göteborgs Naturhistoriska Museum

- Göran Nilson, grodor, ormar och ödlor.
- Eva Andreasson vatteninsekter
- Peter Nielsen, insekter på land
- Leif Lithander, fåglar och fladdermöss
- Anders Nilsson, grodor, ormar, ödlor, fladdermöss och fågel.

Lokala experter

- Jonas Lind, fåglar
- Stefan Hessle, fåglar
- Johnny Berggren, fåglar
- Leif Sjöberg, fladdermöss
- Johan Dahlberg, kärlväxter, mossor, lavar

Samtidigt som inventeringarna pågick hölls ett föredrag varje hel timme i Naturums hörsal samt ett kvällsföredrag om fladdermöss.

Programmet för föredragen såg ut som följer:

- Göran Nilson, biolog från Göteborgs Naturhistoriska Museum om ormar och kräldjur.
- Hans Kongbäck, biolog, fotograf och författare om igenväxning och fåglar.
- Läckö Slotts trädgårdsmästare Simon Irvine om trädgård och kompost.
- Peter Nielsen, biolog från Göteborgs Naturhistoriska Museum om insekter
- Svampkonsulenten Eva Loodh om "Svamp till nytta och glädje" med fokus på matsvamp, giftsvamp och svamp för färgning.
- Biologerna Anders M Nilsson och Leif Lithander från Göteborgs Naturhistoriska Museum om fladdermössens värld som en uppvärmning inför kvällens fladdermössvandring.

Strax utanför byggnaden demonstrerades biodling och bikupor, användningsområden för svamp och ringmärkning av fåglar. Det fanns även möjlighet till att bygga fågelholkar och få trädgårdstips. Vid slottet genomfördes en guidad tur i slottsträdgården på temat biologisk mångfald i kultiverade miljöer.

Fågelholksbygge

Trädgårdsguidning

Vänerskärgården kunde upplevas från vattnet i vikingaskeppet Sigrid Storråda eller i kanot med Friluftsrådet. Vid lunchtid delades Biosfärsstipendiet ut av Biosfärsområdets ordförande Lennart Bergquist. Stipendiet gick till Jonas Magnusson för sitt arbete med hållbar utveckling via kyrkornas second hand-verksamhet i Götene. Alla aktiviteter koordinerades från en central informationspunkt utanför Naturum där det även fanns informationsmaterial om arbetet för en stärkt biologisk mångfald inom Länsstyrelsen i Västra Götalands län och Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU).

Sigrid Storråda

Kajak

Vädret var vackert under större delen av dagen men kraftigt regn under de sista två timmarna gjorde att en guidad fågelvandring på eftermiddagen ställdes in. Mot kvällen sprack det dock upp igen och ett kvällsföredrag om fladdermöss med tillhörande guidad vandring och inventering av fladdermöss kunde genomföras med lyckat resultat.

Artur Larsson och Jonas Sandström från SLU

Simon Irvine, Slottsträdgårdsmästare

RESULTAT

Deltagare

Besökantalet under dagen uppskattas till ca 600 personer. Deltagandet vid specifika aktiviteter, som guidningar eller föredrag, var ca 10-30 deltagare per aktivitet.

Observerade arter

Inventeringar gjordes på kärlväxter, mossor, lavar, reptiler, vatten- och landlevande småkryp samt fåglar. Sammanlagt drygt 200 arter påträffades. Bland dem flera rödlistade. De fullständiga resultaten från dagen finns att finna på Artportalen under rubriken "Bioblitz 2013".

De inventerade markerna är variationsrika med olika typer av biotoper som strandängar, torrängar och samlingar av olika typer av lövträd. Närheten till kultiverade områden som trädgårdar gör också att det finns goda blomresurser vilket gynnar insekter. Biotopernas variationsrikedom gör att det finns gynnsamma livsmiljöer för ett flertal örter och andra kärlväxter och dessa i sin tur attraherar vanligtvis insekter. Sannolikt finns betydligt fler arter av insekter och örter att finna än vad som hann identifieras under dagen. Bland de landlevande insekterna hittades främst spindlar, dagsvärmare och olika typer av steklar såsom bin, humlor, parasitsteklar och växtsteklar. Några av dessa, exempelvis *Dolerus*-arterna (växtsteklar), är dåligt kända sedan tidigare och det är därför fördelaktigt att bygga på kunskapsbasen kring dem. Av *Dolerus harwoodi* och *Dolerus anticus*, som påträffades, fanns inga tidigare moderna rapporter i Sverige.

Både humlelik och svävflugelik dagsvärmare påträffades och det är ovanligt att båda dessa arter syns på samma plats. Den svävflugelika dagsvärmaren är rödlistad som missgynnad. Även klöverhumla påträffades. Klöverhumlan är nära hotad enligt rödlistan och framförallt sällsynt i södra delen av Sverige. Biotopernas sammansättning, med många torrartsväxter, god tillgång till solljus och stubbar i området, indikerar även att det bör finnas goda livsmiljöer för steklar och långhorningar. Ogynnsamma väderförhållanden gjorde dock att dessa sannolikt påträffades i mindre antal än vad som är representativt för området.

Bland de mer sällsynta arter som hittades märktes bland annat mörk kraterlav, *Gyalecta truncigena*, som är rödlistad och bedöms vara nära hotad samt den hotade arten trollsmultron. Ett flertal mossor, bland andra trindmossa och kalkkäppelmossa, som gynnas av högt pH och kalkrika marker hittades på klipporna norr om slottet vilket indikerar att det finns partier med basiska bergarter i området.

Vattenlevande småkryp inventerades i sex små dammar. De var tämligen små och likartade och artinnehållet var typiskt för Västergötland. Inga ovanliga eller rödlistade arter hittades. Faunan dominerades av dykarbaggar, virvelbaggar, sötvattensgråsuggor, ryggsimmare, buksimmare, mygglarver samt iglar. Även dagsländor hittades. I en damm med något mer vegetation hittades även trollsländelarver.

Inventering av vattenlevande småkryp

De inventerade fågelarterna var representativa för vad man kan förvänta sig i området. Även dessa har goda biotoper i området, delvis tack vare den goda tillgången på insekter. Områdets stora ekar och den grunda viken bredvid slottet utgör särskilt fina fågelmiljöer. Vid viken gynnas fågellivet av att närliggande marker betas vilket motverkar igenväxning.

Även de artfynd som gjordes av reptiler, amfibier och fladdermöss var väntade. Bland dessa fanns vanlig snok, kopparödla och vattenfladdermus. Arter som visserligen inte är ovanliga men som det ändå är en spännande upplevelse att stöta på för den som inte vistas ofta i naturen.

I de genomsökta områdena finns möjligheten att hitta en mycket sällsynt bladbagge, *Galeruca melanocephala*, som senast sågs i Ekens skärgård 1958. Sedan dess har arten inte påträffats inom landet men har heller inte eftersökts i någon större omfattning. Under Bioblitzten inventerades strandkanterna mot skärgården utan fynd av skalbaggen. Frågan om den finns kvar i Sverige är med andra ord ännu obesvarad.

REFLEKTIONER OCH SLUTSATSER

Genomförandet av arrangemanget fungerade bra och har också fått positiv respons från deltagarna. Huvuddelen av bioblitzens aktiviteter var av nödvändighet förlagda utomhus vilket gjorde arrangemanget utsatt för vädrets makter. Väderprognosen för dagen såg dystert ut och utlovade både stora mängder regn och åska varför ett par timmars regn på eftermiddagen, föregånget av mycket vackert väder på förmiddagen, får betraktas som ett resultat över förväntan. Under de sista två timmarna regnade det dock så kraftigt att utomhus förlagda aktiviteter fick ställas in. Detta påverkade naturligtvis antalet insamlade arter. Den dystra väderprognosen kan också ha påverkat antalet deltagare.

Det finns en svårighet i att avgöra vilka som huvudsakligen fanns på plats för att besöka Läckö Slott och Naturum och vilka som hade bioblitzten som sitt huvudsakliga besöksmål. Då målsättningen var att uppmärksamma biologisk mångfald för en bred

allmänhet spelar besökets huvudsyfte en mindre roll i sammanhanget. Det totala antalet besökare, ca 600 personer, var ungefär det förväntade. Deltagarantalet vid specifika aktiviteter var dock något lägre än förväntat, ca 10-30 personer/aktivitet.

En anledning till att färre specialintresserade än väntat dök upp kan ha varit ett svalt intresse från både lokal och regional media. Ett flertal radio- och tv-stationer kontaktades liksom den lokala pressen i Lidköping, Götene och Mariestad. Detta resulterade dock inte i mer än ett fåtal tidningsartiklar inför evenemanget vilket gjorde att informationen inte nådde ut i den utsträckning som var förhoppningen. Vad detta kan ha berott på är svårt att säga men en bidragande orsak kan ha varit att konceptet Bioblitz fortfarande är relativt okänt i Sverige, samtidigt som nyhetsvärdet av att vara först inte kvarstår. Huvuddelen av informationen spreds istället via annonser, sociala media och affischering.

Genom att projektet omlokalisades från Lidköpings stadspark till Naturum Vänerskärsgården – Victoriahuset förändrades förutsättningarna för projektet. Om bioblitzten hade genomförts i stadsparken hade sannolikt mer fokus hamnat på evenemanget. Läckö slott och Naturum är mycket populära besöksmål och fångar av naturliga skäl många nyfiknas intresse. Samtidigt gav de också draghjälp till evenemanget och hjälpte till att uppnå projektets syfte, att sprida information om biologisk mångfald till en bred allmänhet. Placeringen innebar också en långsiktig kunskapsmässig vinning genom att projektets mål överensstämmer väl med Naturums ordinarie verksamhet. Den information som framkom under artinventeringarna kan användas och spridas vidare av Naturum även i framtiden.

Markerna kring Naturum och Läckö slott utgörs av variationsrika biotoper som särskilt gynnar artrikedomen av kärlväxter och insekter. Förutsättningarna är i sig inte unika men sammansättningen av biotoper är fördelaktig för biologisk mångfald, med god potential och attraktionskraft för ett flertal organismgrupper. Landskapets nuvarande form förutsätter dock kulturell påverkan, främst för att undvika igenväxning.

Artportalens informationsunderlag utökades genom projektet och för vissa av de insamlade arterna var det särskilt fördelaktigt att kunskapsunderlaget byggdes på. Framför allt gav bioblitzten en bättre kunskap om artsammansättningarna kring de populära besöksmålen Läckö slott och Naturum som förhoppningsvis kan förmedlas vidare under en lång tid framöver.

KÄLLOR

Centrum för biologisk mångfald, CBM, 2013, Biologisk mångfald, <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/centrum-for-biologisk-mangfald-cbm/biologisk-mangfald/> (hämtad 2013 – 06 -13)

Naturvårdsverket, 2013, Nås miljö kvalitetsmålen?

<http://www.miljomal.nu/sv/Miljomalen/Uppfoljning/nas-miljokvalitetsmalen/> (hämtad 2013-06-12)

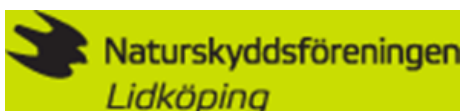

naturum
Vänerskärgården – Victoriahuset

vänermuseet

GÖTEBORGS
**naturhistoriska
museum**

■ BIOSFÄROMRÅDE VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE

■ Biosfärkontoret, Box 77, 542 21 Mariestad

■ info@vanerkulle.se, www.vanerkulle.se

